

Спеціалізованій вченій раді Д 58.052.05
Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Нижника Віктора Михайловича
на дисертаційну роботу Кузьмака Олега Івановича «Формування напрямів
комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку
промислових підприємств»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за
видами економічної діяльності)**

На підставі вивчення дисертаційної роботи на тему «Формування напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств», автореферату та праць, що опубліковані за темою дослідження, можна констатувати наступне.

1. Актуальність обраної теми дослідження.

Аксіоматично промисловість є одним із найважливіших структурних елементів національної економіки і має одне з ключових значень у забезпеченні економічної та політичної безпеки країни, її економічної незалежності, підвищенні добробуту населення. Вона є провідною галуззю економіки України, оскільки забезпечує всі галузі економіки знаряддями праці, сировиною і матеріалами, служить найбільш активним чинником науково-технічного прогресу і розширеного відтворення в цілому. Серед інших галузей національної економіки промисловість виділяється комплексуютьовальними функціями. Від того, як працює промисловість, багато в чому залежить функціонування всієї економіки. Через те темпи зростання, рівень розвитку і структура промисловості є найважливішими показниками не тільки кількісної, а й якісної характеристики економіки, а також життєвого рівня населення.

На сучасному етапі розвитку українська економіка, орієнтована на ринкову систему економічних відносин, характеризується особливим типом економічної системи, критерієм якої є виживання в умовах нестабільності.

Реформування економіки України та орієнтація вітчизняних суб'єктів господарювання на ефективне функціонування за нових умов вимагають кардинального перегляду основ управління господарським механізмом, а

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ	
Вхідний №	1/28-2063
« 11 »	11 20 16 р.
Підпис	

також всеохоплюючої структурної трансформації як національної економіки в цілому, так і структури економіки окремих галузей, регіонів та підприємств.

Найбільш структурно розбалансованим, а, отже, і пріоритетним для найінтенсивніших структурних перетворень, виявилось промислове виробництво України. Роль промисловості у формуванні ВВП та валової доданої вартості залишається вагомим як для розвинутих постіндустріальних країн, так і для постсоціалістичних держав. Проте, сталий розвиток промислових підприємств не можливий без належного забезпечення господарської діяльності різного роду ресурсами, та розвинутої інфраструктури. При цьому стабільний та безперервний процес виробництва напряду залежить від комунального сервісно-виробничого забезпечення.

Актуальність питань, пов'язаних з формуванням напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств, необхідність розробки відповідного теоретико-методологічного та інформаційно-аналітичного забезпечення, вивчення позитивного зарубіжного досвіду та його адаптації до реалій вітчизняної практики обумовили вибір теми дисертаційного дослідження та її теоретичне і практичне значення.

В цілому, дисертація Кузьмака Олега Івановича присвячена вирішенню важливої наукової проблеми – розвитку теоретичних основ та вироблення практичних рекомендацій щодо формування комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств. Робота є актуальною та своєчасною, оскільки розвиває як теоретичні положення, так і практичні аспекти розвитку промислових підприємств у контексті комунального сервісно-виробничого забезпечення в умовах економічних реформ.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, та темами досліджень. Дисертація відповідає тематиці сучасних наукових досліджень та тісно пов'язана з науковою тематикою Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя і є складовою держбюджетних науково-дослідних робіт: «Дослідження ефективності територіальних і глобальних інституційних перетворень та їх вплив на економічний розвиток регіонів України» (номер державної реєстрації 0102U002301), де автором обґрунтовано теоретико-методологічні доміанти дослідження організації сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств; «Розроблення територіальних стратегій формування кластерних структур в умовах міжрегіональних інтеграцій» (номер державної реєстрації 0108U004123), де автором з'ясовано прагматичні проблеми функціонування та запропоновано перспективи розвитку сервісно-виробничого обслуговування

промислових підприємств в умовах економічних реформ.

Крім того, розробки та рекомендації дослідження використано при виконанні науково-дослідних тем Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», зокрема: «Теоретико-методологічні аспекти управління ризиками суб'єктів господарювання в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0111U003660), де автором висвітлено концептуальні засади теорії і практики євроінтеграційної стратегії розвитку взаємовідносин промислових підприємств та комунального обслуговування; «Забезпечення стійкості економіки підприємств» (державний реєстраційний номер 0111U007977), зокрема при узагальненні вихідних методологічних підходів до формування теорії розвитку комунальної сфери; «Фінансові важелі стимулювання економічного розвитку України: основні напрями та методологія використання» (державний реєстраційний номер 0111U007978), де здобувачем розроблено методологічні положення щодо удосконалення управління суб'єктами господарювання в умовах комунального сервісно-виробничого обслуговування промислового сектору, що підтверджено довідками про впровадження.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, мають високий рівень обґрунтованості. Їх достовірність зумовлена послідовним і логічним викладенням переконливого фактичного і статистичного матеріалу. Для цього дисертантом проаналізовано значну кількість інформаційних джерел (с. 15–25), серед яких законодавчі та нормативно-правові акти щодо регулювання в сфері комунального сервісно-виробничого забезпечення, офіційні матеріали Державної служби статистики України, монографічні дослідження, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців, опубліковані у спеціальних виданнях, власні дослідження автора.

Метою дисертаційної роботи автор визначає (с. 12) наукове обґрунтування теоретико-концептуальних, методологічних та методико-прикладних засад забезпечення комунальних сервісно-виробничих потреб промислових підприємств сферою послуг в умовах євроінтеграційних процесів національної економіки.

Вивчення основних результатів дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про те, що дисертанту в процесі дослідження вдалось досягти поставленої мети та розв'язати основні завдання.

При проведенні дослідження використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, серед яких діалектичний, наукової абстракції, індукції і дедукції, історичний та узагальнення, розрахунково-конструктивний та графічний, крім того методи діалектичної філософії, системного й структурного аналізу та класифікації, статистичні спостереження, порівняння, групування, статистичні методи збирання і обробки інформації та системно-структурного аналізу (с. 14-15).

Заслуговує на увагу та підтверджує обґрунтованість і достовірність наукових положень високий рівень апробації результатів дисертації у монографіях, зарубіжних періодичних виданнях, виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних, фахових виданнях і конференціях. Так, основні наукові результати і висновки дисертаційної роботи доповідалися автором на 14 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: «Теорія і практика раціонального використання ресурсного потенціалу країни» (м. Чернівці, 15-16 листопада 2012 р.), «Перспективи сталого розвитку економіки: національний та регіональний аспекти» (м. Дніпропетровськ, 3-4 квітня 2015 р.), «Механізм та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів» (м. Одеса, 17-18 квітня 2015 р.), «Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн в сучасних ринкових та політичних умовах» (м. Дніпропетровськ, 19-20 листопада 2015 р.), «Інноваційна інфраструктура України: стан та аналіз умов розвитку» (м. Одеса, 20-21 листопада 2015 р.), «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції» (м. Одеса, 27-28 листопада 2015 р.), «Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (м. Кременчук, 10-12 грудня 2015 р.), «Методичні та практичні підходи до вдосконалення результативності політики економічного зростання» (м. Київ, 25-26 грудня 2015 р.), «Wykształcenie i nauka bez granic – 2015» (m. Przemysl, 07-15 grudnia 2015 roku), «Věda a vznik – 2015» (Praha, 22-30 december 2015 roku), «Перспективи розвитку національної економіки» (м. Запоріжжя, 12-13 лютого 2016 р.), «Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи» (м. Ужгород, 12-13 лютого 2016 р.), «Фінансові інструменти просторово-територіального розвитку» (м. Черкаси, 22-23 березня 2016 р.), «Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку» (м. Тернопіль, 25 березня 2016 р.), «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (м. Ужгород, 15-16 квітня 2016 р.).

Дисертація складається зі вступу, 5 розділів основного тексту, висновків,

списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 491 сторінці машинописного тексту і містить 20 таблиць та 64 рисунки, з яких 32 розміщено на 32 повних сторінках. Список використаних джерел охоплює 349 найменувань, викладених на 40 сторінках; 20 додатків, розміщених на 37 сторінках. Структура дисертаційної роботи відображає логічність здійсненого дослідження та особливості характеру наукового аналізу проблеми, про що свідчить і послідовність викладу матеріалу, яка охоплює основні питання обраної проблематики.

У вступі (с. 6-23) роботи подано стан проблеми на момент початку роботи над дисертацією, актуальність роботи, визначено мету та завдання, висвітлено наукову новизну дослідження тощо. У першому розділі (с. 24-93) досить повно представлено внесок як українських, так і зарубіжних наукових шкіл в даній галузі. Автор суттєву увагу приділив оцінці особливостей функціонування підприємств сфери послуг (24-53). За результатами дослідження автором обґрунтовано та розмежовано комунальні потреби промислових підприємств та їх взаємодії з підприємствами комунального сервісно-виробничого обслуговування (с.47-48), визначено класифікацію обслуговуючих підприємств за галузевим принципом та обслуговуванням контингентом (с.52-54). Значну увагу автор приділив характеристиці стану забезпечення сервісно-виробничих потреб промислових підприємств, еволюції економіко-організаційного забезпечення комунальної сфери та створенню передумов ефективного функціонування і розвитку комунального сервісно-виробничого обслуговування в умовах реформування системи місцевого самоврядування в Україні (с. 54-69). Досить ґрунтовно розглянуто та узагальнено прогресивний досвід організації сервісно-виробничого обслуговування (с. 70-90), в результаті визначено, що розвиток економічних відносин, глобалізація та орієнтація на євроінтеграцію вимагають серйозних змін в організації процесів функціонування і розвитку сфери комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств, адаптації зарубіжного досвіду при формуванні економіко-організаційного забезпечення розвитку комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств, з використанням особливих підходів, які б враховували особливості національної економіки.

У другому розділі (с. 94-168) автором визначено концептуальні основи забезпечення інноваційного розвитку підприємств у сервісно-виробничих контекстах сфери послуг (с. 94-115), обґрунтовано економічну і соціальну стратегії розвитку взаємовідносин промислових підприємств та комунального обслуговування (с. 116-144), визначено роль комунальної сервісно-виробничої

сфери розвитку промислових підприємств (с. 145-164).

У контексті вивчення умов стійкості розвитку взаємовідносин промисловості та підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування обґрунтовано концепцію інноваційного розвитку, спрямовану на підвищення результативності функціонування даних підприємств, а також якості, доступності і цінової конкурентоспроможності послуг. Автором визначено етапи формування та реалізації даної концепції (с. 103-107), систематизовано напрями інноваційного розвитку підприємств у сервісно-виробничих контекстах сфери послуг, що включають комплекс концептуальних стратегічних і методологічних підходів (112-115).

Результати дослідження ролі комунальної сервісно-виробничої сфери розвитку промислових підприємств дало змогу визначити та розмежувати чинники розвитку стратегії взаємовідносин промислових підприємств та комунального сервісно-виробничого обслуговування (с. 125-126), виділити принципи стратегічного планування розвитку взаємовідносин промислових підприємств та комунального обслуговування (с. 130-131). Крім того, атором обґрунтовано процес формування і реалізації програми розвитку комунального сервісно-виробничого обслуговування в умовах промислових підприємств (с. 141-144).

У третьому розділі (с. 169-253) проведено аналіз економіко-організаційних проблем сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств (с. 169-195), здійснено оцінку ефективності координації взаємовідносин між виробничими підприємствами та сферою послуг (с. 196-224), проаналізовано стан фінансового забезпечення розвитку системи сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств (с. 225-249).

Ґрунтуючись на оцінці економіко-організаційних проблем сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств, вивчено їх взаємозв'язок і взаємодію, визначено види сервісно-виробничого обслуговування (с. 170-172), обґрунтовано напрями вдосконалення функціонального підходу управління суб'єктами господарювання (с. 179-180).

В результаті дослідження ефективності управління у сфері комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств, аналіз динаміки фінансових показників і економічних результатів діяльності (показників прибутковості, платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості) основних складових комунальної сфери (водопостачання, водовідведення, санітарної очистки, ремонту комунікацій, електро- та газопостачання) автором визначено та доведено, що, не зважаючи на зростання продуктивності праці, більшість підприємств є збитковими, що

вкрай негативно впливає на процес комунального сервісно-виробничого обслуговування (с. 214-217). Виявлено та згруповано основні причини недосконалості взаємовідносин промислового сектору та підприємств, що здійснюють комунальне сервісно-виробниче обслуговування (с. 223-224).

Оцінка стану фінансового забезпечення розвитку системи сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств дала змогу визначити загальну схему фінансового забезпечення підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування в умовах їх реформування (с. 232-234). Обґрунтовано, що фінансово-економічна стійкість у сфері комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств може бути забезпечена за рахунок ефективного спрямування коштів на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази, вдосконалення нормативно-правового забезпечення, що визначає порядок формування і використання інвестиційних програм і ін.

У четвертому розділі (с. 254-340) узагальнено досвід організації фінансування розвитку сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств (с. 254-276), досліджено напрями підвищення якості та ефективності послуг як фактора стабілізації виробництва та підвищенні його конкурентоспроможності (с. 277-305) та конкретизовано перспективи економічного розвитку взаємовідносин промислових підприємств та сфери послуг (с. 306-336). В результаті дослідження доведено, що відсутність дієвого механізму залучення коштів, стримує вирішення завдань технічного переоснащення підприємств та розвитку комунальної інфраструктури (с. 255-256). При цьому автор визначальним чинником недостатнього фінансування сфери комунального сервісно-виробничого обслуговуванням відмічає відсутність співпраці з приватними інвесторами, міжнародними фінансовими установами та донорськими організаціями, що виникає через несприятливий інвестиційний клімат. В результаті запропоновано механізму фінансової модернізації у сфері надання комунальних послуг промисловим підприємствам у частині зміни співвідношення між основними джерелами – платежами споживачів послуг (с. 273-275).

З метою усунення протиріччя щодо уявлення менеджерів про якість комунальних послуг та трансформацією цього подання у нормативних документах (правилах, порядках, внутрішній документації) атором запропоновано та обґрунтовано необхідність та особливості інтеграції процесів менеджменту якості зі стратегічним менеджментом підприємства (с. 286-288).

Як перспективу економічного розвитку взаємовідносин промислових

підприємств та сфери послуг, автором визначено, що формування Євроінтеграційної політики та управління чинниками її реалізації в умовах комунального сервісно-виробничого забезпечення має здійснюватись на основі визначення передумов, чинників та принципів організації взаємовідносин (с. 333-334), зокрема, автор відмічає, що політика має бути спрямована на виявлення економічних, соціальних та екологічних ефектів, шляхом виявлення збитків від недооцінювання реформаційних процесів з реалізації напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств, а також вироблення управлінських рішень з удосконалення організації реформаційної роботи з реалізації напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств в умовах євроінтеграції.

У п'ятому розділі дисертації (с. 341-407) автором обґрунтовано особливості формування організаційно-економічного механізму розвитку сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств (с. 341-364), сформовано напрями удосконалення прогнозування та стратегії розвитку взаємовідносин між промисловими підприємствами та підприємствами сфери послуг (с. 365-385), а також сформовано механізм надійності взаємовідносин промислових підприємств за компонентою комунального сервісно-виробничого обслуговування, виокремлено напрями модернізації підходів до стратегічного розвитку ризик-менеджменту (с. 386-404).

З огляду на наведені позиції та розбудови Євроінтеграційних відносин у сфері комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств запропоновано ефективний організаційно-економічний механізм комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств у контексті реалізації їх євроінтеграційних напрямів розвитку (с. 363-364).

Отже, з вищенаведеного бачимо, що всі наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими, логічно і концептуально поєднаними.

4. Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна представлених в дисертації результатів дослідження полягає у розв'язанні актуальної наукової проблеми – розроблення й обґрунтування концептуальних засад, комплексу теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо формування напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств в умовах економічних реформ. Зокрема, до найбільш вагомих і значущих результатів, що містять

наукову новизну відносяться:

– у дисертації автором вперше запропоновано комплексний теоретико-прагматичний підхід до формування концепції інноваційного розвитку підприємств, враховуючи потреби та проблеми саме комунального сервісно-виробничого забезпечення, що в свою чергу дасть можливість сформувати та забезпечити ефективні умови взаємовідносин підприємств промисловості та підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування (с. 100-115);

– автором дисертації обґрунтовано теоретико-концептуальні основи організаційно-економічного механізму комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств враховуючи сучасні умови євроінтеграційних напрямів розвитку промислових підприємств, в результаті чого автором визначено передумови, чинники та принципи реалізації ефективної євроінтеграційної політики у сфері комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств (с. 50-54, с. 333-337, с. 363-365);

– в дисертації досліджено та уточнено економічний зміст поняття «комунальне сервісно-виробниче обслуговування» шляхом його трактування як сукупності майнових комплексів та майнових прав, які належать адміністративно-територіальній одиниці, які використовуються для забезпечення соціально-економічних потреб населення відповідної територіальної громади та промислових підприємств. Важливою ознакою є те, даний підхід включає такі важливі складові як прив'язаність до певної територіальної одиниці та тісний взаємозв'язок із забезпеченням соціально-економічних потреб населення і підприємств промисловості цієї територіальної одиниці (с. 55-61);

– значний внесок зроблено в удосконалення науково-методологічних підходів до систематизації обслуговуючих підприємств за галузевим принципом та обслуговуваням контингентом, що дало можливість виокремити обслуговуючі підприємства житлово-комунального господарства; обслуговуючі підприємства «Укоопспілки» та зі збору і переробки вторинної сировини; обслуговуючі підприємства у медичній, культурологічній, освітній, соціальній сферах; підприємства сфери побутового обслуговування. Це в свою чергу дає змогу більш повно охопити і систематизувати увесь спектр обслуговуючих підприємств (с. 47-53);

– автором удосконалено теоретико-методичні засади державно-приватного партнерства для фінансування сфери сервісного забезпечення розвитку промислових підприємств. Упровадження механізмів державно-приватного партнерства сприятиме залученню приватного сектора до ведення

комунального господарства, реалізації інвестиційних проектів щодо модернізації підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування, підвищенню якості комунальних послуг і, як наслідок, покращення суспільного добробуту країни і повнішого задоволення комунальних потреб промислового підприємства (с. 185-187, с. 254-276, с. 328-333);

– слід виділити нові, авторські підходи до оцінювання рівня якості наданих комунальних послуг промисловим підприємствам з урахування інтересів як самих промислових споживачів, так і підприємств, що надають комунальні послуги. Важливим елементом при цьому виступає те, що даний підхід враховує нормативну якість комунальних послуг та ефективність від отриманих комунальних послуг промисловим підприємством за період часу за укладеними договорами (с. 280-286, с. 293-305);

– позитивної оцінки заслуговує обґрунтовані в роботі концептуальні підходи до інтегрування менеджменту якості зі стратегічним менеджментом промислового підприємства з метою забезпечення задовільного рівня якості комунального сервісно-виробничого обслуговування (с. 286-295);

– важливе теоретичне та практичне значення має удосконалена модель управління суб'єктами господарювання в умовах комунального сервісно-виробничого обслуговування промислового сектору, яка базується на використанні соціально-функціонального та диверсифікованого підходів (с. 177-183);

– слід виділити нові, авторські підходи до вдосконалення процесу прогнозування та стратегії розвитку взаємовідносин між промисловими підприємствами та підприємствами сфери послуг, що відрізняються визначенням принципів стратегічного планування розвитку взаємовідносин промислових підприємств та комунального обслуговування у частині європейського інтегрування (с. 365-385);

– значний внесок зроблено в удосконалення науково-теоретичних положень концепції маркетингу сервісно-виробничого обслуговування в умовах реалізації політики соціально-економічного розвитку підприємства в територіальному контексті, що, на відміну від інших, передбачає виокремлення шести етапів здійснення маркетингових досліджень підприємств (с. 382-386);

– в роботі розвинуто та обґрунтовано особливості ідентифікації ключових елементів механізму організації взаємовідносин промислових підприємств зі сферою обслуговування, котрі на відміну від існуючих, враховують передумови, чинники та принципи організації взаємовідносин у

процесі визначення напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення в умовах реалізації євроінтеграційної політики промислових підприємств (с. 333-337, с. 363-365).

В цілому дисертаційна робота відзначається високим науковим рівнем, оригінальністю підходів, критичним аналізом матеріалу, що обумовило можливість одержання відповідних наукових висновків і рекомендацій, спроможних сприяти формуванню організаційно-економічного механізму розвитку сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств.

5. Достовірність досліджень, повнота відображення висновків та пропозицій в опублікованих здобувачем працях.

За результатами досліджень опубліковано 41 наукову працю, у тому числі: 1 одноосібну монографію, 2 колективних монографії, 13 публікацій у наукових фахових виданнях України обсягом 7,4 друк. арк., 11 у наукових зарубіжних періодичних виданнях та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, обсягом 6,3 друк. арк., з них 6 одночасно належать до наукових фахових видань України, 14 публікацій за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій обсягом 3,5 друк. арк. Загальний обсяг публікацій становить 114,34 друк. арк., з яких 41,66 друк. арк. належать особисто автору.

Вважаю, що в опублікованих працях здобувача повністю відображено сутність результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну.

Автореферат дисертації розкриває основні положення дослідження, отримані нові наукові результати, висновки та пропозиції, а його зміст є ідентичним з основними положеннями дисертації.

Отже, ознайомлення з дисертацією, авторефератом, науковими працями у фахових виданнях та іншими публікаціями Кузьмака Олега Івановича, дає підставу зробити висновок про те, що отримані результати є обґрунтованими і достовірними.

6. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Зазначені наукові положення та пропозиції сформульовані автором вперше, що свідчить не лише про їх наукову новизну, а й про практичну цінність. Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у використанні теоретичних висновків, методичних розробок і практичних рекомендацій для ефективного комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств.

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю

широкого застосування розроблених в дисертації методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У своєму інтегральному вигляді результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої практичної проблеми – поглиблення існуючих та обґрунтування нових науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо вдосконалення напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств.

Теоретичні положення, науково-методичні підходи, пропозиції та практичні рекомендації автора щодо досліджуваної проблематики використовуються в сучасній виробничо-господарській діяльності ПАТ «Славутський солодовий завод», щодо розроблення і реалізації концепції інноваційного розвитку в контексті комунального сервісно-виробничого обслуговування; ТзОВ «Терно-Граф» використовуються пропозиції автора, щодо формування та впровадження стратегії розвитку взаємовідносин з підприємствами комунального сервісно-виробничого обслуговування; ПрАТ «Гоцанський завод продовольчих товарів» – пропозиції щодо оцінювання якості отриманих комунальних послуг та її впливу на безперебійний процес виробництва та якість кінцевої продукції.

Департаментом економічного розвитку і торгівлі Рівненської обласної державної адміністрації та Млинівською районною державною адміністрацією Рівненської області використовуються рекомендації автора щодо формування ефективних механізмів функціонування промислових підприємств у контексті комунального сервісно-виробничого обслуговування; організації ефективного управління в сфері виробництва й надання комунальних послуг; поглиблення демонополізації у сфері комунального забезпечення промислових підприємств; створення конкурентного середовища на ринку комунальних послуг; технічного переоснащення підприємств, наближення до вимог Європейського Союзу пропонувані до використання енергетичних і матеріальних ресурсів, виробництва комунальних. Крім того, згадані пропозиції враховані при підготовці стратегії розвитку Рівненської області на період до 2020 року.

Основні результати теоретичного та методичного характеру використовуються при формуванні навчально-методичної бази Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя та у навчальному процесі при викладанні дисциплін: «Економіка інноваційного підприємства», «Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств», Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Управління потенціалом

підприємства», «Потенціал та розвиток підприємства», Черкаського державного технологічного університету при викладанні навчальних дисциплін: «Економіка підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Стратегічне управління підприємством», «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств».

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Відзначаючи актуальність теми, високий науковий рівень представленої до захисту дисертаційної роботи слід зазначити, що у роботі присутні окремі положення, які мають дискусійний характер:

1. У розділі 1, с. 47 (рис. 1.6) цілком аргументовано відображено розмежування комунальних потреб промислових підприємств та їх взаємодії з підприємствами комунального сервісно-виробничого обслуговування, водночас на с. 53 (рис. 1.7) пропонується класифікація обслуговуючих підприємств за галузевим принципом та обслуговуванням контингентом, проте не зрозуміло яким чином стосуються виокремленні підприємства у медичній, культурологічній, освітній, соціальній сферах забезпечення комунальними сервісно-виробничими послугами промислових підприємств.

2. В роботі автором досліджено європейський досвід щодо моделі реформування та розвитку комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств (с. 70-91) та формування механізму фінансової модернізації у сфері надання комунальних послуг окремим видам підприємств (с. 259-275), проте з урахуванням реалій діяльності промислових підприємств в Україні варто було розглянути можливості його застосування та доцільність запровадження для усіх видів промислових підприємств.

3. Дисертаційна робота, що подається на здобуття наукового ступеня доктора наук, має включати наукові розробки методологічного, концептуального характеру для вирішення визначеної науково-прикладної проблеми формування теоретичних основ предмету дослідження. Здобутки визначеного рівня в повній мірі відображені в роботі. Проте, вивчаючи використаний в роботі понятійний апарат, зокрема суб'єкт, об'єкт, механізм, менеджмент, результат, можна зробити висновок про те, що основу методології дослідження складає процесний підхід. При цьому, доцільність застосування лише цього підходу в дослідженні та розробці концепції процесів комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств потребують уточнення та додаткового обґрунтування.

4. Цілком погоджуючись з аргументацією автора про необхідність застосування науково-методичного підходу до оцінювання рівня якості

наданих комунальних послуг промисловим підприємствам з урахування інтересів як самих промислових споживачів, так і підприємств, що надають комунальні послуги (с. 280-286, с. 293-305), вважаємо, що необхідним було б провести порівняльну оцінку ефективності реалізації запропонованого підходу та ефекту від його впровадження.

5. На сучасному етапі формування цін на комунальні послуги, які використовують промислові підприємства, є не прозорими та не обґрунтованими, не завжди підкріплені нормативними документами, через те на нашу думку автору варто було більше уваги приділити стану нормативного забезпечення формування цін на комунальні сервісно-виробничі послуги, з використанням світового досвіду.

6. Автор у дисертаційній роботі достатньо уваги приділив особливостям та перевагам формування і розвитку державно-приватного партнерства, що достатньо позитивно може вплинути на умови фінансування сфери комунального сервісного забезпечення розвитку промислових підприємств і сприятиме залученню приватного сектора до ведення комунального господарства (с. 254-276, с. 328-333). Попри це, ми вважаємо, що робота тільки б виграла, якби автор оцінив доцільність й ефективність використання окремих джерел фінансування та виявив і запропонував найбільш придатні й адаптовані для вітчизняних промислових підприємств.

Поряд із цим, зазначені зауваження є свідченням складності та багатоаспектності роботи та не знижують достатньо високий науковий рівень та практичну цінність дисертаційної роботи.

8. Загальні висновки про відповідність роботи вимогам МОН України. Дисертація виконана українською мовою, оформлена у відповідності з нормами і правилами ДАК України, є завершеною науково-дослідною роботою, виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні. Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним вимогам МОН України. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи.

Проаналізувавши зміст дисертаційного дослідження, автореферату та публікацій за темою роботи, необхідно відмітити, що дисертація Кузьмака Олега Івановича на тему: «Формування напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств» є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, в якому одержано сукупність теоретичних і практичних результатів, спрямованих на вирішення важливої наукової проблеми, що виявляється в поглибленні теоретико-

концептуальних, методологічних та методико-прикладних засад забезпечення комунальних сервісно-виробничих потреб промислових підприємств сферою послуг в умовах євроінтеграційних процесів національної економіки.

Мету та завдання, поставлені в дисертаційній роботі, досягнуто і успішно вирішено. Дисертаційна робота добре структурована, в ній витримано логічну послідовність викладу матеріалу, що свідчить про значний обсяг виконаної роботи як в теоретичному, так і в прикладному аспектах. Опубліковані автором наукові праці та автореферат повною мірою відображають основні положення змісту дисертації.

За своїм змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів представлена дисертаційна робота Кузьмака Олега Івановича на тему: «Формування напрямів комунального сервісно-виробничого забезпечення розвитку промислових підприємств» виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні, а отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН, що викладені в пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Це дає можливість зробити висновок про те, що дисертант Кузьмак Олег Іванович заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
роботи Хмельницького національного
університету, академік
економічних наук України

В. М. Нижник